

SULYOK TAMÁS KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK NYITÓBESZÉDE

„Aki nem tudja, merre tart, azt oda vezetik, ahova akarják.”

Szeretettel köszöntöm mindannyiukat Sütő András író szavaival a Nizsalovszky Endre emlékére rendezett tudományos konferencián.

Sütő András fenti gondolatát a honfoglalásunk millenniuma idején megjelent *Erdély* honismereti album előszavában fogalmazta meg. Az utalás félreérthetetlen, a nemzet megmaradásának egyedüli útja a tudatosan vállalt önazonosság megtartásával érhető el. Megállapítása az egész magyarságra vonatkozik. Tudnunk kell, merre tartunk, hogy el ne vesszünk.

A jogász feladata a jogrend megóvása. Ha értékrendünk tartóoszlopait, axiómáit, alapvető törvényeit feladjuk, negligáljuk vagy szembefordulunk velük, az minden esetben végzetes következményekkel jár. Ezért is van kulcsszerepe azoknak a nagyjainknak, akik a történelmi időkben is magabiztosan megmutatják az előrevezető utat.

A 130 évvel ezelőtt e napon született és ma ünnepelt Nizsalovszky Endre ilyen ember volt. Szilárd morális alapokon álló, embertársaiért felelősséget vállaló és viselő, szeretett tanár és legendás jogtudós. A magánjog elismert professzora, akire évtizedek múltán is büszkén néz fel a magyar jogászság. Nizsalovszky Endre átélte két világháborút, országvesztést, szélsőséges és emberellenes diktatúrákat, gazdasági válságot és padlássöprést, eltiport szabadságharcot és szocialista elnyomást. Megtapasztalta a kényszerű mellőzöttséget, a katedrától való megfosztást, de mindig hű maradt értékeihez. Alapelvei vezérelték, amelyek szerint a haza magyar, az állam humánus, a jog pedig igazságos kell legyen. Mindig tudta, hogy merre tart, el nem téríthették.

Nizsalovszky Endre életútja innen, Békés vármegyéből indult. A gyulai törvényszéki elnök fia beleszületett a polgári értékrendbe. Elhivatottsága mellett édesapja példája vonzotta a jogi pályára. A Debreceni Egyetemen

és a Nagyváradi Jogakadémián tanult, 1918 őszén a berlini egyetem jogi ösztöndíjasa volt. Kortársai precíz, széles körű tudással rendelkező, derűs fiatalembernek írták le. Benne volt abban a hallgatói körben is, amely a frontról hazatérő sebesült katonáknak rendezett szórakoztató délutánokat traumáik enyhítésére. Nizsalovszky Szélházy Balambér néven földrajzi és csillagászati felfedezésekkel átszótt humoros estet tartott nekik. Ez volt az a mély együttérző képessége, amelyről évtizedekkel később is sokan beszámoltak azok közül, akik ismerték.

A Sándor-palota első köztársasági elnöke, Mádl Ferenc, bár jóval fiatalabb volt nála, közeli barátságba került vele. Mádl így emlékezett Nizsalovszkyra: ő „mindenkiről [...] csak jót feltételezett [...]”. Még az elvi ellenfélre is, kényszerűen viselt egzisztenciális bénítások ellenére is, ráborította a humánus [...] varázsköpenyét.”

A közélet iránt érdeklődő Nizsalovszkyt tehát jó szándék, empátia és a békét sugárzó szolidaritás jellemezte. Mindez mélyen a része volt annak a világlátásnak, amelyben fiatalembert részesült. Családjukban hagyomány volt a jótékonykodás. Nizsalovszkyék neve szerepelt az új gyulai templomi harangok vagy a hadiárva támogatására szóló adománygyűjtések névsoraiban.

Így vált olyan tanáregyenrangúvá is, aki nemcsak nagy tudását adta át, hanem személyesen odafigyelt hallgatóira, és több esetben felkarolta őket. Ez történt Mádl Ferenc elnök úr esetében is, akit ő államvizsgáztatott. Még lakhatást is biztosított számára és ifjú felesége számára. Előbb albérlet formájában, majd a saját budai ingatlanából egy lakrészt leválasztott a fiatal házaspárnak.

Nizsalovszky Endre vidékről, a magyar végekről jött, éppúgy, mint Mádl Ferenc elnök úr, vagy hozzám hasonlóan még sokan mások. Debrecen, Pécs vagy Szeged egyetemének jogi karait a magyar jogászképzésben fontos helyszíneként tarthatjuk számon. Számomra személyes kötődést jelent, és szívügyem is ez. Ezért hadd erősítsem meg most itt is, hogy elnökségem alatt mindvégig támogatni kívánom a vidéki jogászságot.

Nizsalovszky kezdetben maga is vidéki jogász maradt. Itt, a Gyulai Királyi Járásbíróságnál lett bírósági jegyző. Tanítani is itt kezdett, a Debreceni Tudományegyetemen, az alma materben, 12 évvel diplomájának megszerzése után. Rendkívüli munkabírása, gyors észjárása és hírneve miatt azonban egyre több meghívást kapott a fővárosba.

Életművének meghatározó alkotásai között ki kell emelnünk kodifikációs tevékenységét. Nizsalovszky Endre többek közt részt vett az 1928-as magánjogi törvényjavaslat megírásában. Később fontos szerepet vállalt az 1952. évi családjogi törvény megfogalmazásában, valamint az 1959. évi Polgári törvénykönyv elkészítésében is. Ezzel egészen 2014-ig hatályos jogszabályokat és jogi gondolkodásmódunk strukturáltságában máig ható örökséget hagyott ránk. Jogi műveltsége, szellemisége megkérdőjelezhetetlenül befolyással volt a magyar jogrend alakulására.

Életétől elválaszthatatlan az egyetemi katedra is. 1929-től 1957-es eltiltásáig egyetemen tanított, Debrecen után Budapesten. Először a Műszaki Egyetem Közgazdaságtudományi Karán a kereskedelmi és magánjog tanára lett. Majd 1938-ban innen került a pesti jogi egyetemre, ahol öt évvel később Szladits Károlytól, az egyetem dékánjától vehette át a magyar polgári törvénykezési jog tanszékének vezetését. Kinevezése alkalmából Szladits Károly dékán rendkívüli ülésen nyilvánította ki belé vetett bizalmát. Elismerte átfogó egyetemes civilisztikus tudását és munkásságát, valamint meggyőződését, hogy Nizsalovszky a perjogot ugyanabban a szellemben fogja művelni, mint legnevesebb elődei a tanszéken, Plósz Sándor, a modern magyar perrendtartás megalkotója és Magyary Géza, a magyar perjog tudományos rendszerének megteremtője.

A pesti jogi karra érkező Nizsalovszky Endre csupán 44 éves, a kar legfiatalabb tagja. Minden nehézséggel dacolva kiváló tanárrá vált. Személyiségéből adódott a következő jogásznemzedék iránt érzett felelősségtudata. Amikor eltiltották a tanítástól, tanítványait otthonában fogadta, tovább egyengette útjukat. Fontos szerepe volt abban is, hogy Mádl Ferenc a kiélezett politikai helyzetben inkább a biztonságosabbnak látszó tudományos pályán maradt. Ő hívta fel Mádl figyelmét később a nyugat-európai integráció jogi vonatkozásainak vizsgálatára és ennek kulcsterületeire is.

Hogy Nizsalovszky mennyire éles elme volt, talán itt a leginkább szembeűnő. A kommunizmus hosszú ideje hazánkra boruló sötétsége sem takarta el szeme elől Európa gazdasági integrációjának jövőben várható alakulását. A két vidéken kitanult jogász, Nizsalovszky és Mádl, a tanár és tanítványa számos előremutató beszélgetést folytatott erről a témáról.

Mádl elvégzett kutatásai pedig később az uniós csatlakozás előtti hatalmas joganyag harmonizációja során is fontos támpontot jelentettek.

Nizsalovszky Endre azonban nemcsak kodifikátorként és tanárként, hanem jogtudósként is tekintélyes életművet hagyott ránk. Rendkívül sokoldalú munkát végzett. Szenvedélyesen tanulmányozta a jogtörténet és jogbölcelet számos területét, részletes nemzetközi összehasonlító jogi kitekintéseket tett. A zálogjogtól kezdve a szerzői jogon át a szervátültetések jogáig rengeteg jogterületet tanulmányozott. Könyveket írt, tudományos folyóiratokban publikált. A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának elnökévé választották. De további szervezetekben is képviselte a jogi szakmát. Tagja volt a Szent István Akadémiának, a Magyar Jogász Egyletnek. Nizsalovszky akadémikusi munkássága a magyar jogtudomány számos hiánypótló építőelemét alkotta meg.

1956. október 22-én, a forradalom előtti napon, bizottsága előtt kendőzetlenül nyíltan beszélt. Az igazságtalanul bebörtönzött és háttérbe szorított tudóstársaiért állt ki, kártalanításuk fontosságáért emelt szót. Majd feltört belőle a nemzeti jelképünk, a magyar címer elvételének fájdalma is. Kimondta, hogy a Rákosi-címer a „legnemzetietlenebb nemzeti jelvény”. A tapasztalt jogtudós pontosan kifejezte mindazt, ami a magyar nemzet lelkében lejátszódott. Felszólalása, és mert a forradalom alatt az Akadémia titkárává nevezték ki, elég volt ahhoz, hogy a diktatúra gépezete eltávolítsa a közéletből. Elvesztette címeit, katedráját. Kitiltották az egyetemről. Ő mégis megmaradt lelkesen dolgozó jogtudósnak. Lakása a jogtudomány szellemi műhelyévé vált. Halálos ágyán is egy doktori disszertáció opozíciójának összeállításán gondolkozott. Így ment el közülünk 1976-ban. Amit tett a magyar jogtudományért, nem felejtettük, nem felejtethjük el. Hálával tartozunk neki.

Kodifikációs, oktatási és tudományos tevékenységén túl Nizsalovszky Endre jogászai szellemisége, jogrendünk töretlen megerősítésébe vetett hite az, ami felejtethetlenné teszi őt. Ami miatt mi, magyar jogászok, évszázadok múlva is emlékezni fogunk rá. Köszönöm minden jogásznak, különösen a mostani Nizsalovszky-konferencia megszervezőinek, hogy emlékéit és szellemi hagyatékát gondosan őrzik és éltetik. Munkájuk további folytatásához és a mai tartalmas ünnepi esemény megvalósításához sok sikert kívánok!